

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 6/2019

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Маленко О. О., д-р філол. наук, проф. (Харків) (головний редактор)
- Голобородько К. Ю., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Єрмоленко С. Я., д-р філол. наук, проф. (Київ)
- Лисиченко Л. А., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Кравець Л. В., д-р філол. наук, проф. (Київ)
- Новиков А. О., д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- Юр'єва К. А., д-р. пед. наук, проф. (Харків)
- Борисов В. А., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Нестеренко Н. П., канд. пед. наук, доц. (Харків)
- Руденко С. М., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Умрихіна Л. В., канд. філол. наук, доц. (Харків) (заступник головного редактора)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Нелюба А. М., д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Степаненко М. І., д-р філол. наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Ухвалила вчена рада українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 3 від 30 жовтня 2019 року)

У 41 **Український світ у наукових парадигмах: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.** — Харків : ХІФТ, 2019. — Вип. 6. — 122, [2] с.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61168

6. Місяць Н. Початки польської шевченкіани. *Волинь-Житомирщина. Історикофілологічний збірник з регіональних проблем*. Вип. 21. Житомир, 2010. С. 103. URL: <http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/884/41/106>.
7. Мушинка М. Тарас Шевченко в Чехії та Словаччині. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2014. Вип. 1. С. 169–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2014_1_39
8. Наєнко М. Шевченків геній без кордонів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Філологічні науки*. 2014. № 1. С. 35–46.
9. Русакієв С. Тарас Шевченко і болгарська література. К., 1968. 336 с.
10. Чередниченко О. Шевченко у франкомовному світі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. К. 1 (46). 2013. С. 5–10.

УДК 821.161.2'18 Шевченко

Наталія Нестеренко, Людмила Нестеренко

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

НАЦІОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

Стаття присвячена дослідженню націоналістичного дискурсу у творчості Т. Шевченка, яка стала відгуком на розробку української ідеї на засадах свободи, рівності, братерства як теоретичної самосвідомості українського національного відродження, що було складовою всеєвропейського руху.

Ключові слова: *Кирило-Мефодіївське товариство, національна ідея, національний дух, самоідентичність, свобода, рівенство, братерство, панславизм.*

The article is devoted to the study of national discourse in the works of T. Shevchenko, which became a response to the development of the Ukrainian idea on the basis of freedom, equality, fraternity as a theoretical identity of the Ukrainian national revival, which was part of the European movement.

Key words: *Cyril and Methodius Society, national idea, national spirit, self-identity, freedom, equality, brotherhood, Pan-Slavism.*

Творчість Т. Шевченка є предметом досліджень уже понад півтора століття. У літературознавстві сформувався окремий науковий напрям «шевченкознавство», представлений кількома плеядами істориків, літературознавців, філософів. Від 20-х років ХХ століття в науці поєдналося кілька методологічних підходів, зокрема ідеологізована «боротьба за Шевченка». С. Павличко розмежувала шевченкознавців 20-х років на «революційних публіцистів», які прив'язували митця до революційного руху і відповідно дали початок наступному періодові українського радянського літературознавства, та вчених академічної орієнтації, які трактували Кобзаря «без купюр і фальсифікацій» [2].

Роль і місце Т. Шевченка в діяльності Кирило-Мефодіївського братства, національному русі та українському відродженні ХІХ століття дослідники оцінювали по-різному: від повного заперечення щодо причетності поета до міфологізації, гіперболізації (О. Гермайзе, О. Дорошкевич, А. Лобода, М. Новицький,

П. Филипович, Г. Грабович, О. Забужко, М. Жулинський, Л. Плющ, Я. Розумний, Л. Ушкалов. Дослідження творчості Т. Шевченка на сучасному етапі в неокласичній парадигмі суголосне національним, державницьким процесам, що відбуваються в українському суспільстві. Пріоритетною площиною шевченкознавчих дискусій є питання про національну ідентичність українців, про ступінь зрілості національної ідеї, через що кожен свідомий українець ідентифікує себе з Кобзарем як громадянином і патріотом. Актуальні питання буття національної спільноти в усій його ціннісно сприйнятій людиною конкретності, утілені в усіх видах словесної культури, на думку О. Забужко, можна окреслити трьома параметрами: «хто я?», «хто ми?», «що я повинен робити?» [4].

Мета статті — дослідження націологічного дискурсу у творчості Т. Шевченка, яка стала відгуком на розробку української ідеї на засадах свободи, рівності, братерства як теоретичної самосвідомості українського національного відродження, що було складовою всеєвропейського руху. Завдання поданої розвідки — окреслити українське національне відродження XIX століття в контексті аналогічних процесів у Європі, охарактеризувати ідеологічні положення Кирило-Мефодіївського братства, дослідити риси націологічного дискурсу у творчості Т. Шевченка.

Г. Вервес, розглядаючи слов'янське відродження XIX століття, яке виникло на хвилі національно-визвольних рухів, виділяє два етапи: просвітницький (кінець XVIII — початок XIX століття), романтичний (20–40 рр. XIX століття) [3]. Суголосні процеси можна простежити й в українському відродженні XIX століття: історично-патріотичне самоусвідомлення, розвиток романтичної літератури, формування української національної ідеї. На другому етапі, на думку Г. Вервеса, «під впливом і з участю романтичної літератури, насамперед Т. Шевченка, проходить активний процес формування нації й національної моделі культури» [3: 11].

Як і в епоху бурхливого виникнення в Європі численних національних держав, так і в сучасному світі національна ідея (хоча змінюється її зміст і форма) є опертям для тих народів, які опинилися перед історичним вибором.

XIX століття сучасний американський історик Г. Кон назвав «віком націоналізму». XIX століття позначене інтенсивним процесом зародження й розробки концепції національної ідеї в усіх слов'янських народів. У Росії розробку національної ідеї пов'язують із «Філософським листом» П. Чаадаєва (1829): «У нас зовсім немає внутрішнього розвитку, природного прогресу; кожна нова ідея безслідно витісняє старі, бо не випливає з них, а з'являється до нас бозна-звідки ... Ми ростемо, але не дозріваємо; посуваємося вперед але по кривій лінії, себто по такій, що не провадить до цілі» [4]. У цьому «Листі», на думку О. Забужко, показано драму російської духовної історії власне як драму національної ідеї: зтяжної недозрілості російської національної свідомості, що віками доростає й ніяк не може дорости до себе, тобто це народ, який не став ще ні «народом-у-собі», ні «народом-для-себе», а весь час продовжує перебувати в стані «народу-з-себе», розтікаючись ушир географічно й заповнюючи собою форми інших культур, «перевтілюючи свій дух у дух чужих народів» [4]. Державницькі засади П. Чаадаєв об'єднує з есхатологічною ідеєю Царства Божого.

У Польщі національне відродження пов'язують із «Книгами польського народу і польського пілігримства» [1] і «Лекціями про слов'янські літератури» А. Міцкевича: «Кожен народ розпочинає своє національне існування з одкровення. Кожна нація має собі за підставу власне, спеціальне одкровення. В основі кожної з великих націй <...> певна єдина ідея, і нація живе тільки для того, щоб цю ідею реалізувати» [4].

У Чехії біля витоків філософії національної ідеї стояли Я. Колар, Ф. Палацький, Т. Масарик. Я. Колар висунув насупротив «Вітчизні», державній ідеї — «народ», національну ідею як моральну гуманістично-світоглядну антитезу: «Слава нації нині не ґрунтується ні на її численності, ні на дужій тілесній будові <...> ні на видатному хисті помщатися за кривди; вона не ґрунтується також на сліпому наслідуванні французьких мод і звичаїв, але на морально-інтелектуальній величині, духовній діяльності та самостійності духа» [4]. Т. Масарик виокремлював національну ідею з «ідеї гуманності», стверджуючи, що «національна ідея є ідея етична, оскільки права нації випливають із прав людини» [4]. У Словачії біля витоків національної ідеї стояв один із ініціаторів Слов'янського з'їзду 1848 року в Празі — лідер словацького відродження Л. Штур.

У Болгарії розробку болгарської ідеї здійснюють перші ідеологи болгарського відродження: П. Хілендарський, автор «Історії слов'яноболгарської» (1762, 1844), що своєю патріотичною спрямованістю сприяла прискоренню процесу формування національної свідомості народу, ідеологічній підготовці національно-визвольного руху, і його наступники С. Врачанський, Н. Бозвелі [4].

Процес зародження та розвитку концепцій національної ідеї становить специфічну особливість історії не лише слов'янських народів. Він розвивається як складова частина загальноєвропейської культури. Й. Фіхте в «Промовах до німецької нації» (1808) започатковує теоретичну розробку німецької національної ідеї: «Національний принцип — він духовний, не природний, не біологічний, не вроджений і т. д. — кожен, хто вірить у духовність та у свободу цієї духовності й прагне вічного відтворення, удосконалення цієї духовності через свободу, то, де б він не народився та якою б мовою не говорив, є нашої раси, <...> нашого роду, нашої генеалогії, мало що не статі» [4].

У Франції Ж. Мішле в трактаті «Народ» обґрунтовує французьку ідею. Народ ототожнює себе з певними духовними вартостями, що мають тривкий статус абсолютних (мисляться атрибутами Бога), наприклад: Франція як синонім свободи [4]. Аналогічні процеси в Італії пов'язані з появою «італіанізму» — досить складної, жанрово розгалуженої романтичної рефлексії на італійську ідею, — представленої з початку століття у творчості В. Куоко, Дж. Мадзіні й інших. Відправним пунктом національного самоосмислення стала ідея нації як духовної спільноти, що впізнає та стверджує себе не в актах невіддільної від насильства політичної сили, а в актах матеріальної та духовної культури. В. Куоко узалежнив політичну поразку Італії від стану національної культури, бо тільки культура «виховує», формує націю як таку, детермінуючи в кінцевому підсумку її історичну долю [4]. В Іспанії 1897 року виходить у світ «Іспанська ідеологія» Г. Ганівета, автор якої обґрунтовував відродження в Іспанії на засадах, що відповідали б іспанському національному характерові, породженому духом іспанської землі [4].

В Україні розробку концепції української національної ідеї започатковують члени Кирило-Мефодіївського братства — таємної організації, що була створена в Києві в грудні 1845 р. та проіснувала до березня 1847 р., коли її було розгромлено царським урядом. Це була перша українська політична організація з виразною національно-визвольною програмою. Ідеї заснувати Кирило-Мефодіївське братство зародилися в середовищі інтелігенції, яка гуртувалася навколо Київського та Харківського університетів. Організаторами були М. Костомаров, В. Білозерський, М. Гулак, згодом до складу товариства увійшли П. Куліш, Т. Шевченко, М. Савич, А. Маркович [5].

Програмовим твором Кирило-Мефодіївського товариства були «Книги битія українського народу», автором якого вважається М. Костомаров. Найважливіші з положень містилися в тексті під назвою «Закон Божий». Написаний у душі романтизму й ідеалізму того часу, пройнятий шануванням християнських цінностей і панславійськими елементами, цей твір зазнав сильного впливу польських моделей, зокрема «Книг польського народу й польського пілігримства» (1832) А. Міцкевича, у яких викладено ідею польського месіанізму [1], закликав до перебудови суспільства на засадах справедливості, рівності, свободи, братерства.

На думку Я. Розумного, «ідеологія і платформа Братства випливали з багатьох політичних рухів і філософських орієнтацій тодішньої Європи — з ідей Французької революції, політичних рухів «Молодої Європи», з французького утопічного соціалізму, з ідей панславізму, з ідей німецької філософії, з християнського містицизму» [5: 122]. Серед конкретних заходів, запропонованих братчиками, були скасування кріпацтва, ліквідація юридичних відмінностей між станами, доступність освіти для мас. Національне питання ставилося в широкий контекст панславізму: *І встане Україна з своєї могили, і знову озветься до всіх братів своїх слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янина, і не позостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сятельства, ні превосходительства, ні пана, ні боярина, ні крепака, ні холопа — ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні в хорутан, ні у сербів, ні у болгар. Україна буде неподлеглою Річчю Посполитою в союзі слов'янським* [6].

Друга чверть — середина XIX століття позначені в Україні початком розробки української ідеї як теоретичної самосвідомості українського національного відродження. Цей процес відбувається як складова частина загальнослов'янського, ширше — усеевропейського руху, спрямованого на пізнання минулого з метою усвідомлення сутності й сенсу існування свого народу, тобто «самості» етносу.

Т. Шевченко розпочав свою літературну діяльність в епоху розквіту слов'янського романтизму, коли в Україні формувався різновид цього напрямку, притаманний недержавним народам, тісно пов'язаний з національно-визвольними прагненнями нації, її відродженням. Усвідомлення історичної тягlosti етнічного процесу й існування власного культурно-психологічного обличчя народу, неповторного національного характеру й мови, потреба національного самовизначення учасниками культурного відродження зумовили розробку самотутньої героїчної постаті в українській літературі доби романтизму.

Від початку XIX століття головним носієм і детермінантом національної історії практично в усіх європейських народів стає національна ідея як ідея культури й національної тотожності [4: 43]. Оскільки філософи XIX століття (Й. Фіхте) розглядають історію як рух до свободи та гуманності, чийми носіями є філософи й митці, то на думку Л. Ушкалова, «творчість Т. Шевченка напрочуд яскраво втілює не лише протест поета-романтика проти всіляких форм тогочасної несвободи: соціальної, національної, релігійної <...>, але й усеосяжний «бунт супроти власної долі й супроти цілого світоустрою» (А. Камю)» [7: 327]. Титан Прометей у поемі Пророка «Кавказ» символізує бунт людини проти несправедливого світу й творця: *За горами гори, хмарюю повиті, / Засіяні горем, кровію политі. / Споконвіку Прометей / Там орел карає, / Що день Божий добрі ребра / Й серце розбиває. / Розбиває, та не вип'є / Живущої крові,— / Воно знову оживає / І сміється знову* [9: 283].

Для Т. Шевченка героїзм рідної історії сприймався як запорака майбутнього відродження України. Як і народні думи, і пісні (джерело натхнення поета), Т. Шевченко оспівує двохсотрічну героїчну історію козаччини з її енергією, завзяттям, мужністю й саможертвоністю, спільністю мети, що об'єднала етнос

у єдине ціле, для справедливої мети — захисту українських земель від чужоземних нападників, оскільки його візія розвитку українців — це картина «одвічної борні вільного козацького народу за свою свободу» [8: 436]: *Степ і степ, ревуть пороги. / І могили — гори,— / Там родилась, гарцювала / Козацька воля; / Там шляхтою, татарами засівала поле, ...* («Думи мої, думи мої») [9: 48].

Козацтво, Україна й свобода у свідомості Т. Шевченка пов'язані нерозривно. Улюблений герой поезій митця — витязь народний, повстанець-гайдамака, козак-запорожець, що виступає оборонцем рідного краю, носій народної правди й честі: *Було колись — в Україні / Ревіли гармати; / Було те колись — запорожці / Вміли панувати. / Панували, добували / І славу, і волю; / Минулося — осталися могили на полі* («Іван Підкова») [9: 62].

У «Книгах битія українського народу», програмовому творі Кирило-Мефодіївського товариства, козак постає як втілення свободи, рівності, братерства, а Гетьманщина — «золотим віком» української державності: *І не любила Україна ні царя, пана, а зкомпонувала собі козацтво, єсть то істее братство, куди кожний, пристаючи, був братом другим — чи був він преж того паном, чи невольником аби християнин, і були козаки між собою всі рівні, і старшини вибирались на раді й повинні були слугувати всім по слову христовому, і жодної помпи і титула не було між козаками* [6].

Уся Шевченкова поезія пройнята духом свободи, жагу до якої Л. Ушкалов трактує не тільки як визначальну місію поета, а й «як вияв прикметних рис психіки українця, для якого, за словами Д. Чижевського, характерне «стремління до свободи в різних розуміннях цього слова», та як неодмінний складник романтичного сприйняття світу, і як пряме продовження нашої попередньої літературної традиції, де від початку XVII століття бачимо справжній культ свободи» [8: 436]. Свобода, оспівана в українській літературній традиції від К. Саковича до Г. Сковороди як найвища цінність («золота вольність»), виступає неодмінним складником лицарського ідеалу й найбільше добро, яке тільки може бути: *Не вмирає душа наша, / Не вмирає воля. / І неситий не виоре / На дні моря поле. / Не скує душі живої / І слова живого. / Не понесе слави Бога, Великого Бога* [9: 283].

Мотив щасливого спільного майбутнього слов'янських народів виразно звучить у рядках «Книг битія українського народу»: *І день ото дня росло, умножалося козацтво і незабаром були б на Вкраїні усі козаки, усі вільні і рівні, і не мала б Україна над собою ні царя, ні пана, oprіч бога єдиного, і, дивлячись на Україну, так би зробилося в Польщі, а там і у других слов'янських краях* [6]. Українсько-польські взаємини в цьому ідеалі вбачаються Т. Шевченкові «тихим раєм», ідилією, в основі якої лежить бажання запобігти будь-якому конфліктові між народами (поезія «Полякам»). Автор виступає прихильником ідеї усунення конфліктів, їм на зміну мають прийти дух свободи, братерства: *Отак-то, ляше, друже, брате! / Неситії ксьондзи, магнати / Нас порізли, розвели, / А ми б і досі так жили. / Подай же руку козакові / І серце чистее подай! / І знову іменем Христовим / ми оновим наш тихий рай* [9: 362].

У поемі «Єретик», присвяченій П. Й. Шафарикові, відомому науковцю, поетові, історикові, мовознавцю, етнографу, який одним із перших заклав основи вивчення історії слов'ян, Т. Шевченко, оцінюючи роль цього діяча в слов'янському відродженні: *І брат з братом обнялися / І проговорили / Слово тихої любові / Навіки і віки! / І потекли в одне море / Слов'янські ріки!* [9: 225], декларує ідею братерства зі слов'янами: *А я тихо / Богу помолюся, / Щоб усі слов'яни стали / Добрими братами, / І синами правди, / І єретиками ...* [9: 225–226].

Гасла Французької революції справедливість, рівність, свобода, братерство відігравали важливу роль у переконаннях учасників Кирило-Мефодіївського

братства, бо, на думку Л. Ушкалова «попри посутні розбіжності, що існували в поглядах братчиків, усіх їх об'єднувала виразна опозиційність супроти самодержавного деспотизму» [7: 334]. У «Книгах битія українського народу» саме тиранів-царів подано як винних у розбраті між людьми, злигоднях, стражданнях: *І ті царі лукаві побрала з людей таких, що були сильніші або їм нужніші, і назвали їх па-нами, а других людей поробили їх невольниками, і умножились на землі горе, біднота і хороба, і нещастя, і незгода* [6]. Л. Ушкалов уважав «найрадикальнішим речником» цієї ідеї в колі братчиків саме Т. Шевченка [7]. У поемі «Сон» митець в образах земних «богів», «аспидів неситих», «катів» зображує портрети російських царів і цариць: Миколи I, Петра I, Катерини II і відзначає роль, яку вони відіграли в руйнуванні державних, особистісних, релігійних свобод українців: *О царю поганий, / Царю проклятий, лукавий / Аспиде неситий! Що ти зробив з козаками? / Болота засипав / Благородними костями; / Поставив столицю / на їх трупах катованих!* [9: 215]. Поеми Т. Шевченка «Неофіти», «Юродивий» пройняті ідеями свободи, тираноборства, любові: *Подай душі убогій силу, / Щоб огненно заговорила, / Щоб слово пламенем взялось, / Щоб людям серце розтопило, / І на Україні понеслось* [9: 517].

Мотив любові до людей поета в душі прометеївського бунту періоду «трьох літ» з поеми «Кавказ» знайшов своє продовження в останньому етапі творчості, зокрема в поезії-молитві «Тим неситим очам»: *Тим неситим очам, / Земним богам-царям, / І плуги, й кораблі, / І всі добра на землі, / І хвалебні псалми / Тим дрібненьким богам. / <...> а нам — / Нам любов меж людьми* [9: 568].

Я. Розумний обстоює думку, що М. Костомаров був захоплений Шевченковою музою, яка «роздирала заслону народного життя», оскільки «поезія завжди йде попереду, зважається на сміливе діло; її слідами йдуть історія, наука та практична праця ...» [5: 125]. Ця теза знайшла продовження під час процесу над братчиками. Хоча жандарми не змогли довести членства митця в Кирило-Мефодіївському братстві, але Орлов доповів цареві Миколі I, що «Шевченко здобув собі між своїми друзями славу знаменитого малоросійського письменника, і тому його вірші подвійно шкідливі й небезпечні. З його улюбленими віршами в Малоросії могли посятися і згодом закорінитися думки про уявне блаженство часів гетьманщини, про щастя повернути ті часи і про можливість для України існувати як окрема держава» [5: 128]. Найстрашнішим для уряду Російської імперії були не постулати Кирило-Мефодіївського товариства, а поширення «злочинної творчості» поета. Про це свідчить відсутність формального суду, тримання в повній таємниці арешту, допитів братчиків, суворість вироку для Т. Шевченка в порівнянні з іншими членами угруповання [5; 7].

У душі ідеологічних засад Кирило-Мефодіївського товариства Т. Шевченко змальовує картини майбутньої республіки, де панує гідна людини свобода й немає жодних суспільних станів: *Оживуть степи, озера, / І не верстовиві, / А вольнії, широкії / Скрізь шляхи святії / Простеляться; і не найдуть / Шляхів тих владики, / А раби тими шляхами / Без гвалту і крику / Позіходяться докупи, / Раді та веселі. / І пустиню опанують веселії села* [9: 537].

Отже, дослідивши націоналістичний дискурс у творчості Т. Шевченка, ми з'ясували, що основними мотивами й ідеями поетичного доробку митця стали протест проти соціальної, національної, релігійної несвободи — усеосяжний бунт проти «цілого світоустрою», «візія козацької борні за свободу», Гетьманщина — «золотий вік» української державності, тираноборство проти самодержавного деспотизму; щасливе спільне майбутнє слов'янських народів; любов до людей у прометеївському дусі, як відгук на розробку української ідеї,

теоретичної самосвідомості українського національного відродження, що було складовою всеєвропейського руху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астаф'єв О. Творчість Тараса Шевченка та Адама Міцкевича як діалог культур. *Слово і час*. 2006. № 6. С. 7–15.
2. Варенікова О. Збірник «Шевченко та його доба» (1925, 1926) у контексті розвитку шевченкознавства к. ХІХ — 30-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 — українська література. Харків, 2017. 20 с.
3. Верес Г. В єдиному русі (від Київської Русі до Шевченка). *Слово і час*. 2000. № 4. С. 7–11.
4. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст : франківський період. К. : Факт, 2006. 156 с.
5. Розумний Я. «Чи зійдемо знову?» Кирило-Мефодіївське братство з перспективи 150 років. *Сучасність*. 1998. № 12. С. 121–135.
6. Списки «Книг буття українського народу», вилучені зі справ Кирило-Мефодіївського товариства. *Ізборник*. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/kmt02.htm>
7. Ушкалов Л. Гуманізм Тараса Шевченка. Сковорода та інші : Причинки до історії української літератури. К. : Факт, 2007. С. 312–350.
8. Ушкалов Л. Моя шевченківська енциклопедія : із досвіду самопізнання. Харків — Едмонт — Торонто : Майдан ; Видавництво Канадського Інституту Українських студій, 2014. 602 с.
9. Шевченко Т. Кобзар. К. : Дніпро, 1987. 639 с.

УДК 821.161.2 + 792.2 Шевченко

Анатолій Новиков

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ДРАМАТУРГІЯ ШЕВЧЕНКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

У статті наголошується на тісному зв'язку Т. Шевченка з театром, його дружбі з ушавленими митцями М. Щепкіним і С. Гулаком-Артемівським. Акцент поставлено на драматургічній природі значної частини його поетичної творчості, зокрема поем «Катерина», «Гайдамаки», «Невільник», «Титарівна». Проаналізовано уривок з історичної п'єси «Никита Гайдай» й мелодрами «Назар Стодоля».

Ключові слова: Тарас Шевченко, драматургія, театр, Запорізька Січ, народні традиції.

The close connection of T. Shevchenko with theater, his friendship with the glorified artists such as M. Shchepkin and S. Hulak-Artemovsky is defined in the article. Much attention is paid to the dramaturgic nature of his poetic works, in particular his poems "Kateryna", "Haydamaky", "Nevilnyk", "Tytarivna." The fragment from the historical play "Nykyta Haidai" and the melodrama "Nazar Stodolya" is analyzed.

Key words: Taras Shevchenko, dramaturgy, theater, Zaporizhian Sich, folk traditions.

ЗМІСТ

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: СУЧАСНА ФІЛОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОСТІ (ДО 205-Ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИТЦЯ) 5

- Світлана Єрмоленко**
ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО ЯК МОВНИЙ ЗНАК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ. 6
- Любов Мацько**
ЗНАКОВИЙ КОД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ДІАЛОЗІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КУЛЬТУР 14
- Лариса Кравець**
ЛІНГВОПОЕТИЧНІ ВИМІРИ РІДНОГО СЛОВА У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА 22
- Олена Маленко**
ДІАЛОГІЧНИЙ НАРАТИВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: АВТОРСЬКЕ МОДЕЛЮВАННЯ «СВОГО»
Й «НЕ-СВОГО» ЧИТАЧА 28
- Світлана Марцин, Олена Полозова**
ШЕВЧЕНКО У СВІТОВОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ ДОСВІДІ 34
- Наталя Нестеренко, Людмила Нестеренко**
НАЦІОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА. 42
- Анатолій Новиков**
ДРАМАТУРГІЯ ШЕВЧЕНКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ 48
- Галина Сюта**
ЦИТАТНІСТЬ ШЕВЧЕНКОВОЇ МОВИ У ВИМІРІ НАЦІОНАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО ДОСВІДУ
Й ЛІНГВІСТИЧНОЇ РЕЦЕПЦІЇ 54
- Сусанна Хавіна, Ірина Тураєва, Наталія Шевченко**
ХУДОЖНЯ ВЕРСІЯ ЖІНОЧОЇ ДОЛІ В ДИСКУРСАХ ШЕВЧЕНКА Й ФРАНКА:
КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ (на матеріалі поем Т. Шевченка «Катерина»
та І. Франка «Сурка») 62
- Ангеліна Ганжа**
МОВНА АРХІТЕКТОНІКА СУЧАСНОЇ КІНОДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА . . . 70

МОВОЗНАВСТВО. ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ. ЕТНОЛІНГВІСТИКА . . . 81

- Володимир Борисов**
ТЕОРЕТИКО-ДИСКУРСИВНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ: АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ
ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ. 81
- Костянтин Голобородько**
КОНЦЕПТУАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ НАРОДУ В ХУДОЖНЬОМУ МОВОМИСЛЕННІ
ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА 85